

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО
CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; PENAL ENFORCEMENT LAW

УДК 343

DOI: 10.26565/2075-1834-2021-32-06

НАСИЛЬСТВО ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Даниленко Д. О.,

аспірант
кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: warc1235warc@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2043-838X>

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* У статті здійснено аналіз поняття насильства як кримінально-правової категорії. Насильство є ознакою кримінальних правопорушень, які зустрічаються в різних розділах Особливої Частини. Разом з тим воно має загальні ознаки, які слід враховувати в кожному конкретному випадку вчинення кримінальних правопорушень з ознаками насильства.

Короткий зміст основних результатів дослідження. Розглянуто різні підходи до розуміння поняття "насильство". Доведено, що кримінально-правове поняття "насильство" повинно розумітися з урахуванням загальноприйнятого і філософського значення цього поняття. Слід пам'ятати, що кримінально-правове значення поняття "насильство" набагато ширше, ніж те, яке визначено в нормах права, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані із застосуванням насильства. Підкреслено, що насильство має два основних види: фізичне і психічне насильство. Хоча законодавство передбачає і інші. Автором визначено його основні кримінально-правові особливості. Зокрема: це завжди незаконно (захист від протиправних дій самих працівників не може бути віднесений до насильства); такі дії завжди вчиняються умисно; характеризуються двома формами: фізичним насильством і психічним насильством.

Висновки. Насильство в кримінальному праві - це злочинне посягання на особисту безпеку людини у вигляді умисного неправомірного заподіяння фізичної або психічної шкоди потерпілому всупереч (проти або поза) його волі шляхом енергетичного (фізичного) або інформаційного (психічного) впливу на організм (органи, тканини, фізіологічні функції, психіку) людини.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: насильство, фізичне насильство, психічне насильство, загроза застосування насильства, примус, опір, кримінальна відповідальність.

VIOLENCE AS A CRIMINAL-LEGAL CATEGORY

D. Danylenko,

postgraduate student
of the Department of Criminal Law
Faculty of Law
V.N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square
e-mail: warc1235warc@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2043-838X>

ANNOTATION. *Introduction.* The article analyzes the concept of violence as a criminal-legal category. Violence is a sign of criminal offenses that occur in different sections of the Special Part. At the same time, it has common features that should be taken into account in each specific case of committing criminal offenses with signs of violence.

Summary of the main research results. In order to understand the concept of "violence" various approaches were considered. It is proved that the criminal-legal concept "violence" should be understood taking into account the generally accepted and philosophical meaning of this concept. It should be remembered that the criminal-legal meaning of the concept "violence" is much wider than defined in the norms of law and provide the liability for criminal offenses related to the use of violence. It was emphasized that violence has two main types: physical and mental violence. Although the legislation also specifies some other types. The author defines its main criminal-legal features. In particular: it is always illegal (protection from illegal actions of employees cannot be attributed to violence); such actions are always committed intentionally; they are characterized by two forms: physical violence and mental violence.

Conclusions. Violence in criminal law is a criminal encroachment on the personal safety of a man in the form of intentional unlawful infliction of physical or mental harm to the victim contrary to (against or outside) their will by means of

energetical (physical) or informational (mental) influence on the body (organs, flesh, physiological functions, mental state) of a person.

KEY WORDS: violence, physical violence, mental violence, the threat of violence, coercion, resistance, criminal liability.

Постановка проблеми. Насильство є однією з найбільш небезпечніших форм злочинної діяльності, тому що під загрозу підпадають найбільш значущі для людини цінності – життя і здоров'я. Будучи предметом наукових досліджень не одного покоління юристів і криміналістів, кримінально-правова категорія «насильство» досі не знайшла стійкого розуміння, і, як наслідок, є серйозні питання в частині його законодавчого регулювання, а також неоднозначного тлумачення в слідчо-судовій практиці.

Проблема насильства, яка безпосередньо стосується важливих сфер в житті людей, яка є частиною загальної проблеми боротьби зі злочинністю, стає не тільки важливою теоретичною, але й однією з найбільш гострих практичних проблем, що у свою чергу зумовлює **актуальність дослідження**.

Стан наукового дослідження теми. Насильство як категорія кримінальних правопорушень була предметом наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених-криміналістів та кримінологів, серед яких можна виділити Л.П. Брич, В.І. Борисова, О.О. Дудорова, М.І. Панова, М.І. Хавронюка, А.С. Лукаш, О.М. Храмова та інших.

Метою даної роботи є надання кримінально-правової характеристики насильства та розробка авторських рекомендацій по вдосконаленню діючого законодавства в цій сфері, а також практики його застосування.

Основні результати дослідження. Більшість вчених фізичним насильством визначає суспільно небезпечний протиправний вплив на організм іншої людини проти її волі, поділяючи його за характером на види: 1) вплив на тіло людини; 2) вплив на внутрішні органи людини без пошкодження зовнішніх тканин [5, с. 6; 6, с. 17]. По першому виду науковці виказують одностайність, а стосовно другого має місце дискусія, зокрема, чи можна фізичне насильство як певний спосіб дії зводити до її наслідків. В.С. Батиргарева стверджує, що при оцінці дій суб'єкта як насильницьких у всіх випадках впливу на внутрішні органи потерпілого необхідно виходити не з наявності факту «зіткнення» і «протистояння» волі зловмисника і волі потерпілого та усвідомлення даного факту останнім, а з припущення того, якби жертва мала таку можливість [7, с. 17].

Вважаємо, що слід виходити з того, що фізичним насильством є протиправне умисне застосування або використання фізичної сили, яке проявляється у фізичному впливі на організм іншої людини проти чи всупереч її волі та бажанню з метою досягнення шкідливого результату. Воно (фізичне насильство) може знаходити свій прояв у застосуванні або у використанні фізичної сили, яка спрямована на заподіяння шкоди біологічній структурі потерпілого, зовнішній сфері предметів матеріального світу і т.і. В теорії не приділяється уваги розподілу фізичного насильства на зазначені вище різновиди, тому застосування сили та її використання зазвичай ототожнюються. Виключенням є висновки лише окремих авторів щодо чіткого розмежування зазначених різновидів фізичного насильства [8, с. 10]. А у такому розподілі дійсно є сенс. Застосування сили при насильстві має місце тоді, коли джерелом цієї сили є сама особа, яка її застосовує. Коли ж він спрямовує на потерпілого силу, джерелом якої не виступає, наприклад, агресію тварини, енергію технічних засобів тощо, доцільно вести мову про використання, а не застосування сили.

Кримінально-правове поняття фізичного насильства характеризується сукупністю фактичних і юридичних ознак [5, с. 4]. Більшість визначень фізичного насильства не містять вказівок на юридичні та фактичні суб'єктивні ознаки насильства і акцентують увагу лише на зовнішній стороні і способі дії, що, є недоліком, тому що в них відсутня вказівка на суспільну небезпечність та протиправність, на вольове відношення до дії як з боку особи, яка застосовує насильство, так і з боку потерпілої особи. Деякі вчені розуміють під фізичним насильством вплив лише на зовнішні частини тіла людини і не визнають насильством вплив на внутрішні органи без пошкодження зовнішніх тканин шляхом споювання або отруєння.

Більш повно і різнобічно визначила юридичну природу фізичного насильства Йосипів А.О., вказавши, що фізичне насильство - це протиправний вплив на організм потерпілого, вчинений проти його волі [4, с. 127].

Навроцький В.О. під фізичним насильством вважає суспільно небезпечний протиправний вплив на організм іншої людини проти її волі [5, с. 6].

О.М. Гумін вважає під фізичним насильством умисне порушення фізичного здоров'я чи посягання на життя (фізичні блага), тобто сутність фізичного насильства полягає у нанесенні однією особою іншій побоїв, тілесних ушкоджень, незалежно від тяжкості та заподіяння смерті [3, с. 71].

Звертає на себе увагу те, що дослідники феномену фізичного насильства, ототожнюючи його із впливом на людину, вважають, що воно завжди виражається дією, спрямованою проти іншої людини. Не можна погодитись з таким висновком, а тому, вважаю, слід висловити гіпотезу стосовно можливості

насильства не лише у формі впливу на людину, який передбачає наявність активності, дії, але і у формі бездіяльності з боку конкретного суб'єкта. Зведення насильства виключно до активної форми поведінки дії є наслідком отожднення двох відносно самостійних форм насильства: застосування власної сили та використання чужої сили. Застосувати силу дійсно можна лише проявляючи активність, виробивши її, можна спрямувати її у певне русло. Коли ж діяння вчиняється шляхом використання сили, яку продукує інше джерело, спрямувати таку силу на спричинення шкідливого наслідку можна і шляхом бездіяльності. Наприклад, у випадку, коли безнадійно хворого, який не здатний пересуватися та обслуговувати себе, змушують передати майно або право на нього, позбавивши його їжі, то тут присутні всі ознаки насильницького заволодіння чужим майном за допомогою злочинної бездіяльності.

Отже, застосовується сила при насильстві лише дією, а використовується як дією, так і бездіяльністю. Останнє, крім вище наведеного прикладу, матиме місце тоді, коли суб'єкт, побачивши, що розлючений собака «за власною ініціативою» напав на перехожого, замість того, щоб врятувати потерпілого, користується цією нагодою для заволодіння його майном. Тоді, ж коли зловмисник нацькував собаку на перехожого з аналогічною метою, з його боку матиме місце не бездіяльність, а злочинна дія, але сутність її полягатиме не у використанні сили, а в її застосуванні.

Фізичне насильство може проявлятися в різних видах впливу на потерпілого: 1) вплив на тіло людини, тобто тілесну недоторканність або життя людини; 2) вплив на внутрішні органи потерпілої особи без порушення зовнішніх тканин організму споживання алкогольними напоями, давання чи введення наркотичних засобів, отруєння; 3) обмеження або позбавлення свободи особи.

Фізичне насильство першого виду являє собою вплив на тіло людини, на її тілесну недоторканність і може мати наслідки у виді заподіяння фізичного болю, шкоди здоров'ю (тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості) або смерті. Застосовуючи насильство, яке виражається у впливі на тілесну недоторканність, здоров'я чи життя потерпілого, суб'єкт може застосовувати свою фізичну (м'язову) силу, вогнепальну і холодну зброю, рідину (кислоту, острів), а також сипучі речовини (коли кидає в обличчя пісок, перець, тютюн і т.і.), інші знаряддя насильства (газові балончики, електроприлади та ін.) або тварин (коли нацьковує на потерпілого собаку). Насильство цього виду може бути здійснено й іншими засобами, але у всіх випадках характеризується тим, що вплив вчиняється на тіло людини. Таке фізичне насильство може виявлятися в нанесенні ударів, побоїв та інших насильницьких діях, які спричиняють фізичний біль [11, с. 10].

У кримінально-правовій літературі «насильство» вживається в двох значеннях: 1) широкому (під насильством розуміють як спосіб вчинення кримінального правопорушення) так і випадки заподіяння конкретної фізичної шкоди (тілесних ушкоджень, смерті)); 2) вузькому (термін фіксує виключно певний спосіб (пов'язаний з впливом на людину) вчинення кримінального правопорушення). Саме в другому значенні дана категорія і буде предметом розгляду цієї статті. Перш ніж приступити до характеристики насильства як кримінально-правового поняття, необхідно звернутися до етимології даної лексичної одиниці української мови. Такий підхід сприятиме усвідомленню суті кримінально-правової категорії насильства.

З даного трактування можна вивести наступний зміст поняття насильства: 1) це вплив (дія) відбувається людиною; 2) направлено на іншу людину без її згоди («дія образлива і свавільна»); 3) порушує певні права людини; 4) воно незаконне. У тлумачних словниках під редакцією інших авторів визначення насильства має схоже, хоча і дещо інше значення. З проведеного вище аналізу етимологічного значення насильства можна зробити два висновки, відповідно до яких загальнозвживане значення «насильство» розуміється як: 1) будь-який вплив: «дія сором'язлива, образлива, незаконна і свавільна», «застосування фізичної сили до кого-небудь»; 2) примусовий вплив на людину. Для науки кримінального права звуження поняття насильства тільки до застосування до людини фізичної сили не є характерним, оскільки в ній термін «насильство» має збірне значення, що включає сукупність двох його видів - психічного і фізичного насильства. У зв'язку з цим постає питання: що розуміє законодавець під терміном "насильство" в статтях Кримінального кодексу України?

Аналіз конструкцій диспозицій статей, що містять дане поняття, призводить до висновку, що під насильством слід розуміти тільки фізичне насильство. Так, законодавець у випадках, коли передбачається відповідальність за психічне насильство, спеціально обумовлює це в диспозиції кримінально-правової норми за допомогою застосування терміну «погроза застосуванням насильства» або термінів за своїм значенням більш широких і, отже, включають психічне насильство як один з варіантів поведінки.

Однак в науці кримінального права існує й інший, заснований саме на загальному значенні поняття «насильство», підхід. Так, Собко Г.М. вважає, що у випадках, коли поряд з даним терміном не вживаються слова «загроза застосування насильства», то: «поняттям «насильство» охоплюється як фізичне, так і психічне насильство» [6, с. 228].

Наявність в літературі різних підходів у вирішенні такої проблеми не сприяє однаковому розумінню і застосуванню закону на практиці. Вихід зі сформованої ситуації ми бачимо в законодавчому закріпленні поняття «наси́льство» за допомогою доповнення статті КК України.

На наш погляд це можна було б здійснити наступним чином: 1) під терміном «наси́льство» розуміти як психічне, так і фізичне насильства; 2) дати визначення кожного з видів; 3) у статтях Особливої частини КК, там, де це необхідно, замінити термін «наси́льство» на психічне або фізичне насильство. У випадках, коли буде застосовуватися термін "наси́льство", то буде враховуватись караність як психічного, так і фізичного насильства. Враховуючи вищевикладене, уточнимо, що предметом розгляду даної роботи буде саме фізичне насильство.

Як зазначає Храмцов О.М., під терміном «наси́льство» розуміється спосіб посягання на різні об'єкти кримінально-правової охорони. При цьому обсяг даного поняття досить широкий [7, с. 339-340]. У кримінальному законі. Поняття «наси́льство» виступає як конститутивною, так і кваліфікуючою ознакою складу кримінального правопорушення. Однак незалежно від цього воно може застосовуватися для досягнення самих різних цілей. Однак все різноманіття цілей обумовлено прагненням особи застосувати насильство для впливу на інші об'єкти кримінально-правової охорони.

Тепер встановимо сутнісні ознаки фізичного насильства як кримінально-правової категорії. Фізичне насильство, завжди представляючи собою спосіб вчинення кримінального правопорушення, є терміном, що включає в себе сукупність різних його видів. Безумовно, окремі види фізичного насильства мають масу індивідуальних, властивих тільки їм, ознак. Проте поряд з цим в кожному конкретному випадку їм властиві і типові, загальні ознаки, завдяки яким вони все і відносяться до категорії фізичного насильства. Сукупність зазначених ознак і буде нашим шуканим визначенням фізичного насильства як кримінально-правової категорії. В першу чергу, необхідно вказати на ознаку протиправності, яка розуміється як: по-перше, кримінальна протиправність (заборона кримінальним законом такого діяння) і, по-друге, як відсутність у винного суб'єктивного права на застосування до інших осіб подібного впливу.

До об'єктивних ознак належать: 1) вплив на людину; 2) вплив на людину без її згоди; 3) вплив, що заподіює шкоду людині. У літературі деякі вчені відносять до насильства і випадки силового впливу на предмети матеріального світу (майнове насильство). Ми не визнаємо майнове насильство видом фізичного насильства і повністю згодні з думкою авторів, які вважають, що: «1) фізичне насильство - це вплив на відповідний предмет; 2) предмет впливу - інша людина» [6, с. 39].

Вплив на людину відбувається за допомогою впливу на певні сфери людини. До таких ми відносимо: 1) організм людини; 2) фізичну свободу; 3) статеву свободу або недоторканність. Характерним для насильства є те, що воно застосовується до потерпілого без урахування його згоди (як проти, так і крім волі). Здатність діяння завдавати істотної шкоди охоронюваним суспільним відносинам вказує на його суспільну небезпеку. Шкода, що заподіюється людині, може бути найрізноманітнішим. Враховуючи специфіку сфер, на які може впливати винний, застосовуючи насильство, можна виділити три види шкоди: 1) шкода тілесної недоторканості; 2) шкода фізичній свободі; 3) сексуальна шкода. З суб'єктивної сторони застосування фізичного насильства завжди здійснюється винним з прямим умислом. Однак по відношенню до заподіяння шкоди допустимо і непрямий умисел. Крім цього, застосування насильства обумовлено прагненням винного впливати на інші об'єкти кримінально-правової охорони.

Законодавець також використовує поняття насильство в різних варіантах (наси́льницькі дії, наси́льницьке захоплення, насильство, небезпечне для життя і здоров'я) у праці Собко Г.М. насильство виступає як передбачена правом законна форма реагування держави і суспільства на злочинність [6, с. 245]. Таким чином, в праці Собко Г.М. насильство виконує відразу кілька функцій. По-перше, насильство застосовується до потерпілого є необхідною умовою для визнання його дій правомірними за обставин, що виключають злочинність діяння. По-друге, насильство представляється у вигляді конструктивної або кваліфікуючої ознаки складу кримінального правопорушення. По-третє, насильство у вигляді обставини, пом'якшувальну або обтяжуючого покарання. Як і будь-якої кримінально-правової категорії насильству притаманні характеризують його ознаки, які роз'яснюють що ж є злочинним насильством, яке за кримінальним правом кваліфікується як кримінально каране діяння. До фактичних ознак відносяться об'єктивні ознаки, що характеризують зовнішню сторону і спосіб, і суб'єктивні, що виражають вольове ставлення особи до нього (дії). Юридична ознака насильства - вказівка на незаконність дії. З точки зору кримінального права вона виражається в суспільній небезпеці і протиправності діяння. Інші найважливіші характеристики насильства передбачуваність, спрямованість, інтенсивність, ефективність, потужність, результативність, термін (тривалість) і т. п. враховуються законодавцем при конструюванні складів кримінальних правопорушень, визначенні ступеня їх суспільної небезпеки, диференціації та призначення покарання. Наприклад, відмінність розбою і наси́льницького грабежу по об'єктивній стороні полягають, перш за все, в різному ступені інтенсивності насильства, застосовуваного до потерпілого з метою заволодіння майном. При розбої вона значно вище, ніж при наси́льницькому грабежі. Розбій передбачає застосування до потерпілого насильства небезпечною для життя і здоров'я, а грабіж характеризується насильством не небезпечним для життя і

здоров'я або загрозою застосування такого. Результативність і різна ступінь інтенсивності насильства, застосованого до потерпілого з метою заволодіння майном, обумовлюють і різні моменти закінчення розглянутих кримінальних правопорушень. Розбій визнається закінченим кримінальним правопорушенням з моменту нападу з метою заволодіння майном, поєднаного з насильством, небезпечним для життя або здоров'я, або з загрозою його застосування, незалежно від факту заволодіння майном, а грабіж - з моменту, коли винний не тільки вилучив майно, а й отримав реальну можливість ним розпорядитися. Застосування насильства, не небезпечного для життя або здоров'я, з метою викрадення майна, коли винному не вдалося заволодіти останнім, розглядається як замах на насильницький грабіж. За тривалістю насильство може бути короткочасним або тривалим: короткочасне - удари, побої; тривале - катування і муки. Більшість насильницьких кримінальних правопорушень вчиняється із застосуванням короткочасного насильства. Закон лише в окремих випадках передбачає тривалість насильства як елемент, що характеризує об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення. При цьому короткочасність або тривалість насильства має значення для кваліфікації діяння, коли потрібно відмежувати одне кримінальне правопорушення від іншого.

Насильство - категорія соціально-правова. Тому при його визначенні не можна обійтися без вказівки на його соціально-правові ознаки. Ці ознаки полягають в тому, що насильницький вплив на людину або на групу людей завжди відбувається протизаконно, проти або крім волі потерпілого, з умисною формою провини і заподіює або здатне заподіяти шкоду здоров'ю, особистості або суспільним інтересам. Невинне або необережне заподіяння шкоди особистості або суспільству, як і такий ж вплив в суспільно корисних цілях, втрачає характер насильства навіть при наявності всіх інших його ознак. До цих інших ознак насильства відносяться, перш за все, його наслідки, які виражаються в заподіянні людині фізичної або психічної травми, або в обмеженні свободи його волевиявлення або дія.

Особливої уваги заслуговує категорія «насильство» в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості. 11 січня 2019 року набули чинності законодавчі зміни до Кримінального кодексу України, внесені з метою виконання положень Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок, а також домашнього насильства». Згідно з новою редакцією ст. ст. 152 та 153 КК України не надають вичерпного переліку дій, які б визначали факт звалтування чи сексуального насильства. В результаті внесення змін до Кримінального Кодексу зникло поняття «насильство» в розділі IV, в той же час з'явилося поняття «сексуальне насильство». Проте дане поняття не втратило своєї значущості при кваліфікації кримінальних правопорушень. Його слід визначати в кожному конкретному випадку вчинення статевого кримінального правопорушення, що передбачений Особливою частиною Кримінального кодексу України.

Висновки. Насильство, як категорія кримінального права, об'єднує систему умисних кримінальних правопорушень, що заподіюють фізичний або психічний шкоду людині. Насильству в цілому і його видам окремо (фізичному і психічному насильству) притаманні свої типові ознаки, які присутні в кожному насильницькому кримінальному правопорушенні в поєднанні з його індивідуальними рисами.

У Кримінальному кодексі України поняття «насильство» згадується 54 рази, але самого визначення не містить. Проте було з'ясовано, що воно логічно впливає із цих кримінальних правопорушень і завжди при кваліфікації таких правопорушень буде мати місце. Крім того, у сучасній редакції КК України має місце також сексуальне насильство, що дорівнює діям соціального характеру і виступає різновидом насильства, поруч із фізичним або психологічним насильством. У подальшому автор планує дослідити поняття насильство в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.04.2021).
2. Всесвітній звіт про насильство та здоров'я, ВОЗ 2002, Женева, стор. 5: URL: <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf> (дата звернення: 23.04.2021).
3. Гумін О.М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 360 с.
4. Йосипів А.О. Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2009. 23 с.
5. Навроцький В.О. Насильство за кримінальним правом України / В'ячеслав Олександрович Навроцький. - Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім.В.Чорновола. Збірник наукових праць [Текст] / за заг. ред. : О. І. Сушинський. - Львів : ЛДІНТУ, 2007. Юридичні науки. Вип. 2/2007. 2007. С. 149-167.
6. Собко Г.М. Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству. дис. д-ра юрид. наук. : 12.00.08. Київ, 2020. 791 с
7. Храпцов О.М. Насильство як кримінально-правова категорія. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Юридичні науки.* Харків, 2012. № 1034. С. 202-206.
8. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю.В.Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін. Київ: Правові джерела, 2002. 432 с.

9. Храмов О.М. Психічне насильство та вербальна агресія у кримінальному праві та кримінології. *Вісник Університету внутрішніх справ. Юридичні науки*. Харків, 2000. Спецвипуск. С. 251-252.
10. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 №2227-VIII // БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#n63> (дата звернення: 23.06.2021).
11. Конвенція Ради Європи Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та Пояснювальна доповідь (Туреччина). URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (дата звернення: 23.06.2021).
12. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 23.06.2021).

REFERENCES

1. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine from 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (date: 23.04.2021).
2. World Report on Violence and Health, WHO 2002, Geneva, P. 2002. 5: URL: <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf> (date: 23.04.2021).
3. Humin O. M. Criminal and violent behavior against a person: monograph. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2009. 360 p.
4. Yosypiv A.O. Violent crime: determinants and counteraction by internal affairs bodies: abstract of the dissertation for the degree of Ph.D in Legal Sciences: 12.00.08. Lviv, 2009. 23 p.
5. Navrotskyi V.O. Violence under the criminal law of Ukraine / Viacheslav Oleksandrovych Navrotskyi. - Lviv State Institute of Advanced Technologies and Management named after V. Chernovol. Collection of scientific papers [Text] / edited by: O. I. Sushynskiy. Lviv: LDIATM, 2007. Legal Sciences. Issue 2/2007. 2007. P. 149-167.
6. Sobko H. M. Criminal-legal and criminological bases of countering mental violence. dissertation of Dr. of Legal Sciences: 12.00.08. Kyiv, 2020. 791 p.
7. Khramtsov O.M. Violence as a criminal legal category. *V. N. Karazin Kharkiv National University's newsletter. Legal Sciences*. Kharkiv, 2012, No. 1034 P. 202-206.
8. Criminal law of Ukraine. General part: textbook / Yu.V. Aleksandrov, V. I. Antypov, M.V. Volodko and others. Kiev: Legal sources, 2002, 432 p.
9. Khramtsov O.M. Mental violence and verbal aggression in criminal law and criminology. *Newsletter of the University of Internal Affairs. Legal Sciences*. Kharkiv, 2000 Special issue P. 251-252.
10. On amendments to the Criminal and Criminal-procedure Codes of Ukraine in order to implement the provisions of Convention of the Council of Europe on preventing and combating violence against women and domestic violence: Law of Ukraine No. 2227-VIII of 06.12.2017 // DB "Legislation of Ukraine". VR of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (date: 23.06.2021).
11. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence and Explanatory report (Turkey). URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (date: 23.06.2021).
12. On preventing and countering domestic violence: Law of Ukraine No. 2229-VIII of 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (date: 23.06.2021).